

Oponentský posudek bakalářské diplomové práce FHS UK:

Vzdělávání v postindustriálních společnostech: vzdělanostní nerovnosti

Studentka: Jana Koziolová

Bakalářská práce je teoretická studie z oblasti sociologie vzdělávání, zabývající se příčinami vzdělanostních nerovností. Je napsána na 55 stránkách, obsahuje 8 nákrešů a 5 tabulek, použitá literatura má 25 položek knižních (několik cizojazyčných) a tři internetové.

Jako cíl předkládané práce si autorka uložila ujasnit, proč v porovnání s některými zeměmi, které mají podobné podmínky ekonomické, politické, kulturní, se umísťuje Česká republika v některých ukazatelích vzdělanosti spíše v průměru, nebo i slabě pod průměrem. Toto zjištění vzbuzuje v naší společnosti neklid a stává se tak častým námětem živé společenské či mediální diskuse, a dokonce v posledních letech vznikla proto potřeba české školství reformovat.

Autorka téma nejprve zpracovala teoreticky popisem základních pojmů a historií bádání v této oblasti a jako výchozí materiál si vzala mezinárodní výzkum čtenářských, matematických a přírodovědných znalostí (PISA - Programme of International Student Assessment) z roku 2000. Popsala systémy vzdělávání v některých zemích, porovnála je s výsledky výzkumu vzdělanosti a pokusila se nalézt mezi nimi vztah. Píše, že některé společnosti jsou více, jiné méně stratifikované, tj. jsou větší či menší rozdíly v životních podmínkách a životních šancích jednotlivců. Dále zmiňuje některé výzkumy, které potvrdily, že vzdělání ovlivňuje (stupňuje) nerovnosti ve stratifikovaných společnostech. Autorka sledovala závislost vyšší společenské stratifikace a vzdělanostních nerovností a došla k závěru, že se vzájemně podmiňují a že jsou způsobeny organizací vzdělávacího systému. V některých zemích děti už brzy po nástupu povinné školní docházky jsou nucené rozhodovat se o postupu dalšího vzdělávání, a to i několikrát v období věku 6 – 15 let, v jiných zemích naopak vzdělávací systém této časně selekci předchází, a tím je podporována spravedlnost vzdělávacích příležitostí. Autorka si všímá, že státy s vysokou stratifikací podporují tuto selekci žáků, v jejímž důsledku může vznikat ztráta schopnosti komunikace a spolupráce mezi jednotlivými společenskými vrstvami. Výsledky výzkumu PISA potvrdily, že společnosti s nižší selektivitou ve vzdělávání se umístily na přednějších místech, než společnosti ostatní. Na předních místech stojí státy severozápadní Evropy a taky např. Japonsko, Korea, Austrálie, na středních místech jsou státy západní a střední Evropy, a níže jsou postavené spíše státy jihozápadní a jihovýchodní Evropy. Téměř bez výjimky však ve všech hodnocených oblastech se na prvních místech umístilo Finsko. Studentka proto porovnála vzdělávací systém finský a český a zjistila, v čem se tyto dva systémy liší. Český vzdělávací systém je extrémně selektivní, vzdělávání je značně standardizované a profesionální

dráha je úzce specializována s obtížnou prostupností do jiných směrů a profesionálních drah. Zatímco finské školství je silné díky kvalitním učitelům a propracovanému školnímu „zázemí“, jako jsou knihovny, doprava do škol, atd., ale hlavně díky tomu, že vše je směřováno k maximálně spravedlivému vzdělávání.

V práci mi schází zmínka o tom, že vzdělání má i jiný smysl, než pouze ten, o kterém se v práci dočteme: že vzdělanější člověk získává lepší zaměstnání, vyšší společenskou prestiž a že vzdělanější společnost má lepší předpoklady pro zvyšování životních standardů a konkurenceschopnosti, tedy vylepšování ekonomických podmínek. Vzdělání má ale jistě univerzálnější význam, který se ukazuje například v tom, že vzdělanější společnost je shovívavější a tolerantnější, než společnost s nižší vzdělaností.

Z formálních nedostatků práce je nutno vytknout velice chybné používání citované literatury.

V textu je v závorce uveden zdroj citované literatury, avšak v celkovém seznamu použité literatury se tato bibliografie už neobjevuje. Jde tedy pravděpodobně o sekundární citaci, tj. že autor ve své publikaci cituje jiného autora a toho pak cituje i autorka této práce. Takováto sekundární citace by měla být v závorce v textu označena, a to nejlépe i s označením stránek, kde se citace v knize nachází. Kromě toho je seznam literatury ne úplně dobře seřazen podle abecedy a na str. 12 je citovaný autor uveden po jménem Greger, v seznamu literatury však má jméno Grégr. Dále se mi nelíbí, že studentka podceňuje používání čárek v souvětích (v práci se vyskytuje na šedesát těchto chyb). Občas se vyskytují chyby z nepozornosti, jako např. „v chudších rodina“, „se vzdělanostními nerovnosti“, „z kvantitativních hlediska“ apod. Na některých stránkách se vyskytují hlásky š, ě, ž, ů bez háčků a kroužků. Chyby vznikly spíše nějakou závadou editoru, než že by autorka znaménka zapoměla, ale neměla zapomenout na dodatečné vyhledání a opravení těchto detailů. A díky tomu, že si autorka práci po sobě dostatečně nepřečetla, došlo i k chybám jako např. na str. 35: u tabulky č. 5 je v popisu tabulky uvedeno, že jde o výsledky testu „matematické gramotnosti“, přestože v tabulce jsou údaje o výsledcích čtenářské gramotnosti (tabulka matematických znalostí je na předchozí stránce). Mám podezření, že jsou chyby i v tabulce č. 2: v druhém řádku, který se týká škol v ČR, by v předposledním okénku mělo být místo „Střední odborné škola“ spíš „Střední odborné učiliště“. A v šestém řádku, který se týká škol v Německu, by ve třetím okénku nemělo být slovo „Comprehensive“, ale spíše Gesamtschule“.

Ráda bych ocenila nápad podívat se na danou problematiku způsobem, jenž přinesl užitečnou zkušenost, ale výše popsané chyby poněkud zhoršují hodnocení práce. Proto navrhuji bakalářskou studii ocenit 30 - 32 kreditů.

Eliška Pincová

